

Asztalos Veronka Örsike: Gerő Ödön *Egyének* című elbeszéléskötete és az *Élet* első évfolyama

Az irodalomtörténet Gerő Ödönt, az *Élet* című folyóirat egyik alapítóját kevésbé tartja szépíróként számon – 19. század végi, és a 20. század eleji aktív tevékenységéről inkább újságíróként, szerkesztőként vagy művészetkritikusként emlékezik meg annak ellenére, hogy a korabeli köztudatban irodalmi művek szerzőjeként is ismeretes volt. *Az én fővárosom* 1891-es, Budapest különböző utcáinak és jellegzetességeinek bemutató tárcagyűjteménye után 1895-ben jelent meg első elbeszéléskötete *Egyének* címmel. Ábrányi Emil szerint ezek a szövegek minőségi „lélektani essay”-k, amelyekben „mindenki számára van egy kis intés, nagyon sok tanulság és még több élvezet.” Az *Egyének* érdekessége, hogy elbeszéléseinek több mint a felét Gerő már 1891-ben az *Élet* folyóirat hasábjain közölte folytatásokban. A négy évvel későbbi kötetbe szerkesztés láthatatlanná tette a szövegek elsődleges kontextusát, és az így létrejött füzer a fiatal szerző pályakezdő irodalmi vállalkozásaként interpretálódott. Az elbeszéléskötet arról tesz tanúbizonyságot, hogy Gerő az *Élet*-ben közölt írások esztétikai értékében évekkal később is bízott, és ezeket érdemesnek tartotta a különkiadásra. Előadásomban az elbeszélések vizsgálatával azt szeretném megmutatni, hogy a mediális váltásnak milyen következményei vannak Gerő szépírói tevékenységére.

Borbás Andrea: „Még csak halvány reményem sincs egyelőre két krajcárra sem”. Ady és a Pallas Kiadó

Ady Endre *Új versek* című kötete 1906-ban jelent meg a Pallas Kiadónál, mely a *Budapesti Naplónak* volt a nyomdája, annak a lapnak, ahol Ady belső munkatársként dolgozott: „Én a Vészi pressziója és rábeszélése által jutottam volt a Pallashoz. És kaptam kegyelemből 125 forintot.” – írta Juhász Gyulának. Az *Új versek* öt kiadást ért meg a Pallasnál, mialatt a kiadó egy ízben a csőd szélére jutott, újra nyereségessé vált, majd 1918-tól átvett a Nyugat Kiadótól minden Ady-kötetet. Előadásomban bemutatom Ady Endre és a kiadó kapcsolatát annak anyagi vonzatával együtt, arra a kérdésre is keresve a választ, vajon végül – a tervekkel ellentétben – miért nem Mednyánszky László illusztrálta a kötetet.

Bucsics Katalin: Kosztolányi Dezső és a *Politikai Hetiszemle*

Az előadás egy talán – Kosztolányi vonatkozásában is – kevésbé emlegetett orgánusról, az 1894 és 1922 között a fővárosban megjelenő *Politikai Hetiszemlé*ről ejt szót. Olyan kérdéseket jár körbe, mint hogy milyen viszonyban volt a folyóirat tartalma és címe, s hogy ez mennyiben változott az idők során. Vizsgálata középpontjába Kosztolányinak a lapban 1906 és 1908 közötti megjelenését helyezi, bemutatva, hogy az író mikor és hogyan került kapcsolatba a *Politikai Hetiszemlé*vel, s hogy – számos pályatársához hasonlóan – milyen szövegekkel volt jelen az orgánumban.

Császtvay Tünde: Monsieur Deficit. Mikszáth Kálmán esete az *Országos Hírlappal*

Mikszáth Kálmánnak nagyon régi, dédelgetett vágya teljesült, mikor 1897 végén megjelenhetett az *Országos Hírlap*, melyet előzetes ajánlójában úgy reklámoztak az összes országos és vidéki újságban, hogy „fényes nevű írónk, Mikszáth főszerkesztése alatt jelenik meg”. A lap remek szerzői gárdával, óriási szubvencióval, beígért előfizetői ajándékkal, nőknek szóló akcióval, igazán nagy visszhangot keltve indult útjára... hogy nem sokkal egy év elteltével csúf és hangos botránnyal tönkre is menjen. Mikszáth lapfőszerkesztői bukása és a rövid életű újság hamar megfeneklett története egy sajtótörténeti fordulatról is mesél.

Dobás Kata: „Még egy kis pirosat az arcra...” – Kosztolányi Dezső és a *Figáró* című hetilap

Kosztolányi és az újságírás, tágabban fogalmazva a nyomtatott nyilvánosság kapcsolatát sokan, sokféleképpen tárgyalták már. Előadásom témájául éppen ezért egy kevésbé ismert színházi, irodalmi lapot, a *Figáró*t választottam. A periodika története már önmagában is érdekes lehet, de elsősorban arra keresem majd a válaszokat, hogy hogyan került kapcsolatba Kosztolányi a hetilappal, tudható-e bármi a főszerkesztővel és felelős szerkesztőkkel való kapcsolatáról (Braun Sándor, Radnóti József, Lukács Gyula), milyen írásokat közölt itt névvel és álnévvel, és mindez hogyan illeszkedik más, az 1918–1919-es évi Kosztolányi-publicisztikákhoz. Bár ez az időszak még nem esik egybe a Pardon-időszakkal, de éppen megelőzi azt, tehát ilyen szempontból is érdemes alaposabban elemezni Kosztolányi kapcsolatát a hetilappal. Ma

már kijelenthető, hogy a Kosztolányi-publicisztika iránti érdeklődés valamelyest ráirányította a figyelmet a magyar sajtótörténetre is, valamint a 20. század elejének újságírására. Ennek egy kis részletére, egy „kis színesére” szeretnék előadásomban fókuszálni.

Földes Györgyi: A MA beugrósai: nőírók rövidtávú érvényesülési stratégiái Kassák körében (Eörsi Júlia és Walleshausen Rolla)

A magyar avantgárd irodalomban – noha kevés szó esett róluk a közelmúltig – több nőíró is hangsúlyosan jelen volt: Újvári Erzsébet és Réti Irén bizonyos időszakokban visszatérő szerzője volt Kassák vagy Barta lapjainak, s főként az első kettő szövegei esztétikai szempontból is feltétlenül értékelendők. Elmondható róluk, hogy életük egy adott korszakában alapvetőnek tekintették az avantgárd közegehez tartozást, és osztották az avantgárd (expresszionista-aktivista) poétika elveit. Ugyanakkor alkalmilag (egy, illetve két közlés erejéig) 1919-ben három olyan szerző is csatlakozott a MÁ-hoz, Eörsi Júlia, Walleshausen Rolla és Földes Jolán, akiknek az útja ebből a szempontból rendhagyó, főként életrajzi esetlegességek és sajátos átmeneti érvényesülési stratégiák játszottak közre abban, hogy elküldték műveiket a folyóiratnak. Közülük is most kettőt fogok kiemelni, Eörsi Júliát és Walleshausen Rollát, akiknek a művei – miközben mégsem lógtak ki teljesen a lapegészből – sajátos szint képviseltek az ún. mozgalmi szerzőkéhez képest.

Kovács Krisztina: Incze Sándor és a *Színházi Élet*. Az önmenedzselés egy sikeres kísérlete

Az 1912. december 1-én hetilapként induló, Incze Sándor által szerkesztett *Színházi Élet* a klasszikus irodalmi modernség korszaka idején kialakuló tömegkulturális intézményrendszer egyik meghatározó színházi szaklapja volt. Az újság korai rentabilitási gondjai és kezdeti közepes példányszámai (előfizetői köre indulásakor 5000 és 10 000 körül mozgott, fénykorában azonban a 150 000-et is elérte) ellenére lassan, de biztosan a kor meghatározó fórumává vált. Az alakuló, a modern nagyvárosi térben dinamikusan fejlődő budapesti polgári kultúra kedvelt orgánuma a vizuális műfajoknak (képregényeknek, filmplakátoknak, reklámhirdetéseknek) is teret adott. A lap az igényes, szórakoztató bulvárregisztereknek fórumot biztosítva a polgári színházi kultúra (lásd a Vígszínház közönségének szóló tartalmak), és a filmipar (pl. az ekkor

filmrendezőként még nem, ám fiatal kora ellenére tehetséges mozikritikusként már ismert Korda Sándor filmkritikái és a vizuális kultúrával kapcsolatos elképzelései) iránti olvasói érdeklődés megteremtésével nemcsak edukációs törekvéseket szolgált. Incze Sándor bő két évtizedes, ám az újság betiltásával részben torzóban maradt lapszerkesztési tervei egy kisköltségvetésüként induló, magát progresszivitásával és invenciózusságával piacképesse tevő vállalkozás aranykorát hozták. Az előadás az önmenedzselés itt érvényesülő stratégiáinak bemutatásán keresztül a lap körül csoportosuló szerzői kör viszonyrendszerének feltárására is törekszik.

Major Ágnes: Csáth Géza és a Nyugat Kiadó

Csáth Géza munkássága három ponton kapcsolható össze a Nyugat Kiadóval: az első kettő a pálya eleji, a harmadik pedig jóval az életmű lezárulta utáni esemény. Csáth *Délutáni álom* című novelláskötete és *Janika* című tragikomédiája a kiadó gondozásában jelent meg, mindkettő 1911-ben. Három évtizeddel később, a *Magyar Csillag* 1943. november 15-i számában meghirdették a következő évi Nyugat-könyvek címeit. Ezek között egy Csáth Géza összes novelláját közlő kötetterv is szerepelt, melynek sajtó alá rendezője Schöpflin Aladár. Az előadás a fennmaradt korrektúrapéldány vizsgálatával és a Nyugat Kiadó és Irodalmi Részvénytársaság megszűnési körülményeinek áttekintésével ennek a (végül meg nem jelent) kötetnek a történetét mutatja be.

Márton-Simon Anna: Kiss József: „költőfejedelem” és *A Hét* főszerkesztője

A Hét 1889-es indulásakor Kiss József valóságos „költőfejedelemnek” számított. Megosztó kritikai megítélésének és széles körű közönségsikerének köszönhetően olyan autoritásként tudott lapot alapítani, akinek neve egyszerre garantált eladhatóságot és egy határozottan modern, a bejáratott intézményektől független irodalmi irányt. *A Hét* egészen 1921-ig, a főszerkesztő haláláig Kiss József lapjaként élt a köztudatban. A címlapon és a fejlécen egyaránt szerepelt a „szerkeszti: Kiss József”, vagy „főszerkesztő: Kiss József” felirat, azokban az években is, amikor betegsége már megakadályozta az aktív munkában. Sőt, halála után is, Fehér Árpád szerkesztése alatt, a fejlécen a következő szöveg állt: „Alapította Kiss József”. Mindvégig, de különösen

indulása idején a lapot egyértelműen Kiss József irodalmi periodikájának, körének, majd egy idő után irodalmi mozgalmának tekintették. Valóságos költészeti iskola szerveződött köré, melyben a mentorszerepet szívesen vállalta és aktívan kultiválta. Az előadás Kiss József „költőfejedelemmé” válását, az 1880-as években kialakult költői imázsát, illetve ezeknek az induló *A Hét* poétikai irányára gyakorolt hatását vizsgálja.

Mészáros Zsolt: Czóbel Minka költői indulása és a *Magyar Bazár*

1890-es években a *Magyar Bazár* új, fiatal szerzőktől kezdett rendszeresen közölni, akiknek írásai révén a századvégi, modern irodalmi törekvések is teret kaptak a divatlap hasábjain. Ekkor vált Czóbel Minka a *Magyar Bazár* kitüntetett munkatársává, amelynek hasábjain jól nyomon követhető a költő pályájának kezdeti szakasza, termékeny alkotói időszaka (1890–1901). Előadásomban ezen a perióduson keresztül vizsgálom a szerkesztő és a szerző viszonyát, illetve a divatlap mediális sajátosságainak, irodalmi profiljának és szempontrendszerének szerepét a pályakezdés és a publikálás vonatkozásában.

Radnai Dániel Szabolcs: Modern dalok *A Hét*ben. Heltai Jenő első versesköteteinek recepciójáról

Előadásomban azzal foglalkozom, hogy Heltai Jenő (1871–1957) költői indulásának visszhangjában – elsősorban a *Modern dalok* (1892) és a *Kató* (1894) című kötetek recepciójában – miképp kapcsolódott össze a korban újszerűnek érzett „modern” poétikától, megszólalástól és témaválasztástól való idegenkedés *A Hét* című folyóirattal kapcsolatban hangoztatott „erkölcstelenség”-váddal. A lapnak fontos szerepe volt Heltai pályakezdésében: első verspublikációi itt jelentek meg, közöltek róla kritikát, s a róla szóló visszaemlékezésekben, értékelésekben rendre-sorra visszatér *A Hét* mint meghatározó publikációs fórum megkülönböztetett jelentősége. (Ahogy a lappal és/vagy Heltaival kapcsolatban emlegetett negatív kritikai visszhang is.) A kutatás első lépéseként érdemes rámutatni azokra az elemekre Heltai első két kötetében, amelyek révén a versek erkölcstelen, frivol szövegekként voltak azonosíthatók, illetve elválasztani a recepció szólamai között a Heltai írásmódjára, poétikájára, illetve magára *A Hétre* vonatkozó kritikákat.

Rózsafalvi Zsuzsanna: Párhuzamos sikertörténetek: A két Mór, Jókai és Révai – író és kiadója

Egy frissen alakult kiadó, a Révai Testvérek kiváló üzleti érzékkel nyerte meg a pályája csúcsán lévő író, Jókai Mórt, hogy írjon egy újonnan induló lap típusba, a csak hosszabb prózai munkákat közlő *Regényvilág*ba. Jókait követően számos prózaírónk – Beniczkyné Bajza Lenke, Tolnai Lajos, Bródy Sándor – küldött műveket a lapnak, mely öt éven keresztül tett közzé hazai és világirodalmi prózát egyaránt. A sikeressé vált lap mellett Jókai újabb Révai-vállalkozásokhoz, sorozatokhoz (pl. *Jó könyvek*) csatlakozott. E szoros munkakapcsolat eredményeképpen a kiadóvállalat vezetője, Révai Mór János az író menedzserévé vált, melynek eredményei a nemzeti kiadás és a Jókai-jubileum lettek. Előadásom a *Regényvilágra*, mint a hazai lapkiadásban gyökeresen új formára, valamint Jókai és a Révai Testvérek munkakapcsolatának kezdeti szakaszára fókuszál.

Szabó-Reznek Eszter: Ígéret, szívesség és karrierépítés – a *Magyar Polgár* szerzői köre

A kiegyezés után indult kolozsvári *Magyar Polgár* napilap alapítójának, szerkesztőjének, K. Papp Miklósnak a hagyatéka levelezését is őrzi, amely nem csupán kiterjedt kapcsolathálójáról és befolyásáról, hanem irodalomszervező tevékenységéről is árulkodik. Erdélyből és Magyarországról egyaránt fordulnak hozzá szerzők, akik tárcát, útleírást, elbeszélést, fővárosi levelet – változatos műfajú szövegeket – szeretnének publikálni a folyóiratban, vagy könyvet kiadni K. Papp nyomdájában. A honoráriumnak és formájának megállapítása hosszú tárgyalások és újratárgyalások sorozatát feltételezi. Még releváns honorálási módnak számít a kölcsönös szívesség (mint a könyvek, történelmi dokumentumok cseréje, a kapcsolati tőke bővítése), de egyre határozottabban jelenik meg a pénz, a fizetség – a publikációs tér mellett a megélhetés lehetőségének keresése. Mindeközben K. Papp Miklós maga is saját karrierlehetőségeivel kísérletezik és próbálkozik kitörni a *Magyar Polgár* és Kolozsvár kulturális kontextusából.

Szénási Zoltán: Babits Mihály az Athenaeum Kiadónál

Babitsnak az Athenaeummal az 1920. év végén megkötött szerződése és annak módosításai a pénzügyi elszámolásokkal együtt megtalálhatók az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában. Egy korábbi tanulmányomban a *Nyugtalanság völgye* kiadástörténeti hátterét vizsgálva már foglalkoztam a költő 1919–1921 közötti kiadóváltásaival, annak személyes és feltételezhető anyagi motivációival. Ekkor az alapszerződésnek tekinthető 1920-as megállapodás pontjainak áttekintése alapján elsősorban arra fókuszáltam, hogy milyen előnyökkel járhatott Babits számára a Táltos Kiadótól az Athenaeumhoz szerződni, és csak utalásszerűen említettem a költő és a kiadó kapcsolattörténetének későbbi két évtizedét, mely a mindkét fél számára kedvezőnek tekinthető kezdés után az évek folyamán feszültségekhez vezetett, s végül – már Babits halála után – az özvegy a szerződés felbontása mellett döntött. Előadásomban ezt a kétévtizedes történetet szeretném a rendelkezésre álló dokumentumok (szerződések, pótszerződések, pénzügyi elszámolások, levelezés) feldolgozása alapján rekonstruálni.

Török Zsuzsa: Arany János, Heckenast Gusztáv és a *Szépirodalmi Figyelő*

A lapszerkesztéssel járó legnyilvánvalóbb munkamegosztás a szakmai és adminisztratív vonatkozású tennivalókat érintette. A szakmai feladatok közé tartozott elsősorban adott folyóirat sajátos arculatának megteremtése és a színvonal biztosítása. A gondos és felelős lapszerkesztő e célt határozott program megjelölésével, a célkitűzéseket segítő munkatársak, közreműködők toborzásával, a szerkesztőségbe érkező kéziratok körültekintő szelekciójával és szakmai felügyeletével érte el. Az időszaki kiadvány megjelentetése azonban nemcsak a közreműködőkkel való kapcsolattartást és a közölt tartalom tekintetében a minőségbiztosítást implikálta, melyek végső soron az olvasóközönség huzamos ideig való fenntartásához, ily módon pedig a lap sikeréhez járultak jó esetben hozzá, hanem pénzügyi és adminisztratív feladatok ellátását is. Ez utóbbiak koordinálásában a kiadónak meghatározó szerepe volt. Az előadás azt mutatja be, hogy e különböző szerepkörök hogyan voltak jelen Arany János és Heckenast Gusztáv kapcsolatában a *Szépirodalmi Figyelő* megjelentetése idején. A prezentáció a sajtótörténetírásban domináns leíró módszertan helyett a lapszerkesztő és a kiadó kapcsolatának társadalomtörténetileg kontextualizált megértése mellett érvel.